

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ –ΤΗΛΕΜΑΧΕΙΑ

Ραψωδία α –Προοίμιο(στίχοι 1-25)

ΔΟΜΗ

Στην Οδύσσεια διακρίνουμε δύο προοίμια:

α' προοίμιο (κυρίως προοίμιο ή προοίμιο του ποιητή) στίχοι 1-13

β' προοίμιο(το προοίμιο της Μούσας) στίχοι 14-25

1.Το κυρίως προοίμιο →Θέμα: η ηθογράφιση του ήρωα

α. Τυπική Δομή Προοιμίου:

- + **επίκληση** (στίχος 1) :Ο ποιητής επικαλείται τη Μούσα Καλλιόπη, προστάτιδα της επικής ποίησης , να τον καθοδηγήσει στο δύσκολο έργο του → ο ποιητής εμφανίζεται παντογνώστης και το έργο προϊόν θείας φώτισης→ το έργο γίνεται αξιοσέβαστο το ίδιο και ο ποιητής
- + **διήγηση**(στίχοι 2-11):Ο ποιητής παρουσιάζει με συντομία την υπόθεση του έπους
- + **παράκληση**(στίχοι 12-13):Ο ποιητής ζητά από τη Μούσα να αρχίσει από ένα σημείο δικής της επιλογής.

β. Πληροφορίες για:

- + **τον βασικό ήρωα του έπους** (α' λέξη του έπους , ο ήρωας δεν κατονομάζεται αφενός γιατί το συνοδευτικό επίθετο πολύτροπος είναι ενδεικτικό του προσώπου και αφετέρου γιατί απευθύνεται σε ακροατές-γνώστες των μύθων)
- + **τη χρονική αφετηρία των περιπετειών του ήρωα**(terminum ante quem)
- + **τις περιπέτειές του** (σύντομα και υπαινικτικά)
- + **το λόγο** που δεν κατάφερε να σώσει τους συντρόφους του

γ. Ο βασικός ήρωας του έπους : ηθογράφιση

- + πολύτροπος πολυμήχανος , επινοητικός, έξυπνος, εύστροφος) ,
- + ικανός πολεμιστής της Τροίας , καstroκατακτητής
- + πολυταξιδεμένος
- + πολύπαθος , βασανισμένος , πολύπειρος
- + φιλέταιρος με πνεύμα ομαδικό , συντροφικό
- + υπεύθυνος ως αρχηγός
- + συνετός με αυτοσυγκράτηση
- + ευσεβής

δ. Εκφραστικά μέσα-Σχήματα λόγου

- + **Κύκλος ή κυκλικό σχήμα** : ένα τμήμα ή στίχος λογοτεχνικού κειμένου τελειώνει όπως (ακριβώς ή περίπου) αρχίζει → ο ποιητής απευθύνεται στη Μούσα στην αρχή και το τέλος του πρώτου προοιμίου)(Χαιρετισμούς στη θάλασσα, σ' ακρογιάλια χαιρετισμούς)
- + **Αντιθέσεις** : στίχοι 7-11 → **Ο Οδυσσεάς –οι σύντροφοί του** → τονίζεται η διαφορά ήθους του ήρωα και των συντρόφων του(ευσεβής , συνετός, εγκρατής – νήπιοι , μωροί)
- + **Μεταφορές** π.χ. της Τροίας πάτησε το κάστρο το ιερό

ε. Βασικές ιδέες

- + ο ομηρικός άνθρωπος παρουσιάζεται υπεύθυνος για τις πράξεις του , όμως η ύβρις, δηλαδή η υπέρβαση του μέτρου, πάντα τιμωρείται (οι σύντροφοι του Οδυσσεά διέπραξαν ύβρη δηλ. ξεπέρασαν τα ανθρώπινα μέτρα, έδειξαν ασέβεια και αλαζονεία . Η ύβρη κινητοποίησε τη θεϊκή οργή(νέμεση) και οδήγησε στην τιμωρία (τίση))

2. Το προοίμιο της Μούσας → η αρχή της ιστορίας του ήρωα

α. Συμπληρωματικές πληροφορίες:

- ✚ Πολλοί αρχηγοί του τρωικού πολέμου έχουν επιστρέψει στην πατρίδα τους
- ✚ Ο ήρωας βρίσκεται χωρίς τη θέλησή του στο νησί της Καλυψώς, αγαπά τη γυναίκα του και επιθυμεί να επιστρέψει στην πατρίδα του
- ✚ Οι θεοί αποφάσισαν το νόστο του Οδυσσέα, ο ήρωας θα γυρίσει στην πατρίδα, αλλά κι εκεί θα τον περιμένουν αγώνες
- ✚ Όλοι οι θεοί τον συμπαθούν εκτός του Ποσειδώνα
- ✚ Το όνομά του είναι Οδυσσέας (στίχος 24)

β. Επιπλέον χαρακτηριστικά του Οδυσσέα

- ✚ φιλόπατρις (αγαπά την πατρίδα του και τη νοσταλγεί)
- ✚ πιστός στη γυναίκα του, αγαπά την οικογένεια του

γ. Εκφραστικά μέσα

- ✚ **Μεταφορές**
- ✚ **Αντιθέσεις**: στίχοι 14-19 Ο Οδυσσέας-οι άλλοι ήρωες
στίχος 23 Το σύνολο των θεών-ο Ποσειδώνας

δ. Αφηγηματικές τεχνικές

- ✚ **προοικονομία**: είναι μια τεχνική του ποιητή σύμφωνα με την οποία μας προειδοποιεί, μας προϊδεάζει για αυτά που πρόκειται να συμβούν παρακάτω. Έτσι, ο αναγνώστης προετοιμάζεται κατάλληλα για ένα μελλοντικό γεγονός, ώστε να το δεχτεί ως απόλυτα φυσιολογικό και αιτιολογημένο. Η προοικονομία σχετίζεται κυρίως με την πλοκή του μύθου, με το πώς ο ποιητής σχεδιάζει, προγραμματίζει την εξέλιξη της πλοκής του έργου, δένει το υλικό του σε μια αδιάσπαστη ενότητα και παρουσιάζεται α) με τη μορφή υπαινιγμών (προοίμιο) και β) με τη μορφή προγραμματισμού (σχέδιο Αθηνάς)

- ✚ **in medias res** (στη μέση των πραγμάτων, στη μέση της υπόθεσης)
Είναι μια τεχνική του ποιητή σύμφωνα με την οποία μια αφήγηση ξεκινάει όχι από την αρχή των γεγονότων αλλά από ένα άλλο σημείο πιο προχωρημένο. Ο ποιητής επιλέγει να αρχίσει την αφήγησή του από το πιο κρίσιμο σημείο και στην πορεία της αφήγησης διαμορφώνει συνθήκες κατάλληλες, ώστε να αναφερθεί σε όσα προηγήθηκαν. (Ο Όμηρος ξεκινά την ιστορία του όχι από την αρχή αλλά από τότε που ο Οδυσσέας βρισκόταν στο νησί της Καλυψώς)

ε. Βασικές ιδέες:

- ✚ **Ανθρωπομορφισμός**: η αντίληψη των ανθρώπων ότι οι θεοί έχουν ανθρώπινες ιδιότητες, ανάγκες, συμπεριφορές, συναισθήματα ακόμη και πάθη και αδυναμίες. (πχ. Η Καλυψώ αγαπά τον Οδυσσέα, οι θεοί συμπαθούν τον Οδυσσέα, ο Ποσειδώνας μισεί τον ήρωα)
- ✚ **Θεϊκές επεμβάσεις**: Οι θεοί επεμβαίνουν συχνά στη ζωή των ανθρώπων και την καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό, άλλοτε θετικά (τους βοηθούν, τους προστατεύουν, τους «φωτίζουν») και άλλοτε αρνητικά (τους δυσκολεύουν, τους τιμωρούν, τους παγιδεύουν, τους στέλνουν συμφορές)

Ερωτήσεις (στίχοι 1-13)

1. Να χαρακτηρίσετε τον Οδυσσέα με βάση τους στίχους 1-13, αιτιολογώντας σύντομα κάθε χαρακτηρισμό σας

{ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΗΡΩΩΝ:1. λόγια + πράξεις + συναισθήματα + ιδέες του ήρωα 2. λόγια +πράξεις + συναισθήματα άλλων προσώπων και 3. χαρακτηρισμοί αφηγητή → ΗΘΟΣ ΗΡΩΑ

Όταν χαρακτηρίζουμε κάποιον ήρωα συνήθως:

- + του αποδίδουμε κάποια επίθετα [προσδιορισμούς] που ορίζουν το ήθος του και
- + αιτιολογούμε τη χρήση επιθέτων [→ την ιδιότητα που προσδίδουν στον ήρωα] βασιζόμενοι σε συγκεκριμένα χωρία του κειμένου τα οποία αποδεικνύουν το χαρακτηρισμό μας.

2. Γιατί οι σύντροφοι του Οδυσσέα χαρακτηρίζονται νήπιοι και μωροί;

3. Γιατί ο Όμηρος αναφέρεται στους πρώτους κίβλας στίχους στον τρόπο που χάθηκαν οι σύντροφοι του Οδυσσέα;

4. Ποιες λέξεις ή φράσεις της ενότητας (1-13) έχουν μεταφορική σημασία;

Ερωτήσεις (στίχοι 14-25)

1. Να παρουσιάσετε τη σχέση του Οδυσσέα με την πατρίδα, τη γυναίκα του και τους θεούς.

2. Ποιοι εμποδίζουν το νόστο του Οδυσσέα και γιατί;

3. Να βρείτε στους στίχους 14-25 παραδείγματα προοικονομίας (προϊδεασμού) και σύντομα να τα παρουσιάσετε.

4. Από ποιο σημείο αρχίζει να διηγείται ο ποιητής τις περιπέτειες του Οδυσσέα; Τι πετυχαίνει με αυτή την αρχή; (in media res)

5. Τι προκύπτει από το προοίμιο για τις σχέσεις ανθρώπων και θεών; (να στηριχθείτε για να απαντήσετε στους στίχους 1-25)